

УДК 159.923.2

ОСОБЛИВОСТІ САМОРОЗКРИТТЯ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У ВІРТУАЛЬНОМУ ТА РЕАЛЬНОМУ СПІЛКУВАННІ

Ічанська О.М.

Національний авіаційний університет

У статті представлено результати дослідження рівнів широти саморозкриття молодших підлітків у мережі інтернет та в реальному очному спілкуванні. Проведено та проаналізовано тематичну спрямованість саморозкриття підлітків в умовах реального та віртуального спілкування. Встановлено змістовні відмінності у саморозкритті підлітків при реальному та мережевому спілкуванні. Визначені домінуючі теми саморозкриття молодших підлітків в залежності від умов спілкування.

Ключові слова: саморозкриття, віртуальне спілкування, широта саморозкриття, рівень саморозкриття, тематична спрямованість саморозкриття.

Постановка проблеми. Кожний історичний час і кожне суспільство характеризується особливою культурою саморозкриття. Для сучасного суспільства характерним є зростання кількісної сторони контактів з одночасним зменшенням їх глибини. Зростає відчуження сучасної людини, що призводить її до необхідності спілкування з незнайомим або уявним партнером, у тому числі за допомогою соціальних мереж. Крім того, саморозкриття виконує ряд важливих функцій для особистості: зміцнює психічне здоров'я, стимулює особистісне зростання, сприяє розвитку самосвідомості.

Саморозкриття представляє собою складний і багатоплановий процес самовираження особис-

тості під час спілкування. Цей процес є чутливим до індивідуально-особистісних, соціально-демографічних і ситуативних факторів. Він може протікати у безпосередній або опосередкованій формі, з різним ступенем усвідомлення, з використанням вербального і невербального каналів передачі інформації, бути орієнтованим на різне число реципієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика саморозкриття достатньо широко представлена з точки зору аналізу теоретичних аспектів, але значно менше з точки зору практичного дослідження на прикладі окремих вікових періодів, зокрема, підліткового та юнацького.

Таблиця 1

Показники рівнів широти саморозкриття молодших підлітків за методикою С. Джурада

Низький рівень				Середній рівень				Високий			
Віртуально		Реально		Віртуально		Реально		Віртуально		Реально	
абс	%	абс	%	абс	%	абс	%	абс	%	абс	%
2	5	5	13	26	65	25	62	12	30	10	25

Бородіна М. В. зосередила власну увагу на встановленні провідних мотивів саморозкриття юнаків і дівчат, виявила основні стратегії саморозкриття, особистісні і ситуативні чинники, що детермінують переважання певних мотивів саморозкриття. Каратєєв О.В. на вибірці студентів виявив, що рефлексивність як особистісна характеристика впливає на обсяг та глибину саморозкриття, а також на особливості саморозкриття за тематикою. Зінченко О.В. детально проаналізувала залежність глибини саморозкриття особистості від соціальної ролі партнера та змісту міжособистісних відносин з ним.

Останні роки проблематика саморозкриття отримала новий контекст дослідження у зв'язку з появою нових ознак сучасного суспільства. Машталер А.А., розглядаючи проблему формування особистості в умовах нового соціокультурного буття, утвореного під впливом інформаційного (мережевого) суспільства, акцентує увагу на трансформації її ціннісного світу. Це людина, яка «дивиться на життя, як на екран телевізора, яка прагне до розмаїття відносин, до фрагментарності і постійності людських стосунків, яка боїться взаємозв'язку та фіксації» [с 46]. Тому проблематика саморозкриття почала активно залучатися при вивченні специфіки віртуального спілкування.

Т.В. Барлас, Е.М. Бакушина, проаналізувавши особливості саморозкриття у мережі, встановили, що для блогерів з низьким рівнем саморозкриття блог виконує в першу чергу комунікативну та інформаційну функції, у той час як для респондентів з високим рівнем саморозкриття блог ближче до традиційного поняття «щоденник». Остапенко Г.І., аналізуючи особливості віртуального спілкування молоді у мережі Інтернет, зазначає, що дослідження даної комунікації є важливим як для розуміння взаємовідносин між людьми в мережі, так і для аналізу перенесення знайомств в реальне життя.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, як бачимо, проблематика саморозкриття досліджується з точки зору різних аспектів, що підкреслює її актуальність для сучасної психологічної науки. Переважна більшість досліджень спрямована на виявлення детермінант та характеристик саморозкриття. Усе активніше дана проблематика аналізується з врахуванням специфіки сучасного мережевого суспільства, а саме із залученням аналізу специфіки самовираження, саморозкриття та самопрезентації в умовах віртуального спілкування. У якості вибірки найчастіше виступає юнацький вік та період ранньої дорослості. Період підліткового майже не представлений у дослідженнях, пов'язаних з саморозкриттям особистості. Вказані аспекти зумовлюють перспективність дослідження специфіки саморозкриття підлітків в залежності від умов спілкування: реального та віртуального.

Постановка завдань. Актуальним, але недостатньо представленим є порівняльний аналіз особливостей саморозкриття підлітків в залежності від умов: віртуального спілкування та реального спілкування.

Дана стаття присвячена вирішенню наступних завдань:

1. визначити домінуючий рівень широти саморозкриття підлітків в умовах реального та віртуального спілкування;

2. виявити тематичну спрямованість саморозкриття підлітків в умовах реального та віртуального спілкування;

3. встановити змістовні відмінності у саморозкритті підлітків при реальному та мережевому спілкуванні.

Вибірка дослідження включала 40 осіб молодшого підліткового віку (учнів 6-х класів ЗСП № 210 м. Києва).

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним методичним інструментарієм проведення дослідження виступив модифікований варіант опитувальника саморозкриття С. Джурада, що був застосований нами для вивчення рівнів та тематики саморозкриття підлітків. Методика проводила двічі: для діагностики параметрів саморозкриття в умовах реального та в умовах віртуального спілкування.

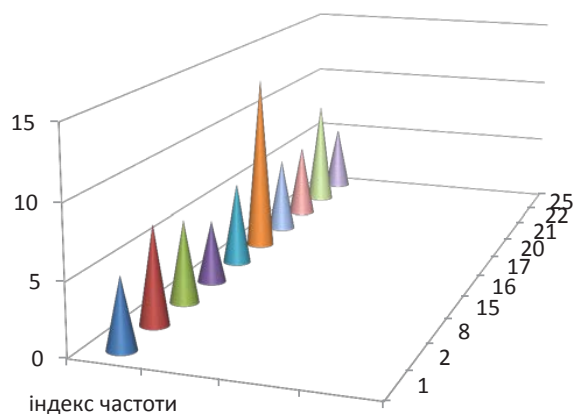
Широта саморозкриття визначається кількістю інформації і різноманіттям тем, яких торкаються підлітки під час особистісно значимого спілкування.

В обох випадках у підлітків домінують показники середніх рівнів широти саморозкриття, що становлять відповідно 65% та 62%, що говорить про поміркованість щодо тематики саморозкриття.

Деяко інша тенденція щодо представленості низького та високого рівнів саморозкриття: при реальному спілкуванні більш виражені показники низького рівня, а при мережевому спілкуванні більш виражені показники високого рівня.

Для наочності представимо показники частоти застосування окремих тем саморозкриття в умовах реального спілкування (рис. 1).

Отже, найбільш активно застосованими у процесі саморозкриття для молодших підлітків є наступні теми, які ми представимо за ступенем значущості. Максимальний показник має тема 17 «фінансові труднощі», кількісні показники якої вдвічі вищі від усіх інших найбільш активних у саморозкритті тем. Наступною за інтенсивністю застосування є тема 22 «улюблені книги, фільми», що узгоджується з віковими особливостями даної вибірки. Далі йдуть теми наступні: «успіхи навчання та «ставлення до навчання», а також тема 8 «свої смаки (в їжі, напоях, одязі)». Деяко менш представлені тема 1 «улюблене заняття» та тема 25 «життєві цілі і плани». І серед найменш активних тем наступні три: ставлення до куріння, наркотиків, алкоголю; стосунки з друзями, мистецтво.

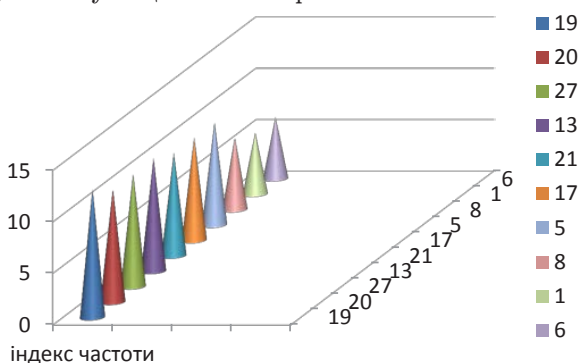

Рис. 1. Показники частоти тем саморозкриття молодших підлітків в умовах реального спілкування

Примітки: 1. улюблене заняття; 2. успіхи у навчанні; 8. свої смаки (в їжі, напоях, одязі); 15. мистецтво; 16. ставлення до навчання; 17. фінансові труднощі; 20. стосунки з друзями; 21. ставлення до куріння, наркотиків, алкоголю; 22. улюблені книги, фільми; 25. життєві цілі і плани

Серед тем, які не входять у коло саморозкриття ранніх підлітків, відмітимо наступні: сексуальний досвід, розподіл свого бюджету, релігійні уявлення, досягнення, переваги та недоліки.

Далі представимо показники частоти застосування окремих тем саморозкриття в умовах спілкування у соціальних мережах.

Рис. 2. Показники частоти тем саморозкриття молодших підлітків в умовах віртуального спілкування

Примітки: 19. сексуальний досвід; 20. стосунки з друзями; 27. стосунки з протилежною статтю; 13. стосунки з рідними; 21. ставлення до куріння, наркотиків, алкоголю; 17. фінансові труднощі; 5. власна зовнішність; 8. власні смаки (в їжі, напоях, одязі); 1. улюблене заняття; 6. конфлікти в спілкуванні

Отже, найбільш активно застосованими у процесі саморозкриття для підлітків в мережах є наступні теми, які ми представимо за ступенем значущості. Максимальний показник має тема 19 «сексуальний досвід». Відмітимо, що дана тема взагалі не представлена серед активних при саморозкритті в реальному спілкуванні. Дещо нижчі показники мають 3 теми: 20 «стосунки з друзями», 27 «стосунки з протилежною статтю», 13 «стосунки з рідними». Спільним для усіх цих трьох тем є соціальний контекст. Далі за індексом частоти теж йде блок з трьох тем: 21 «ставлення до куріння, наркотиків, алкоголю», 17 «фінансові труднощі», 5 «власна зовнішність». І серед інших активних тем наступні три: 8 «сма-

ки (в їжі, напоях, одязі)», 1 «улюблене заняття», 6 «конфлікти в спілкуванні».

Отже, при порівнянні індексу частоти тем саморозкриття підлітків у соціальних мережах та в очному спілкуванні помітні особливості. Змістовна ієрархія тем суттєво відрізняється в залежності від специфіки спілкування. При реальному спілкуванні домінує тема 17 «фінансові труднощі», кількісні показники якої вдвічі вищі від усіх інших найбільш активних у саморозкритті тем. При мережевому спілкуванні домінує тема 19 «сексуальний досвід», а також близький до неї тематичний соціальний блок: 20 «стосунки з друзями», 27 «стосунки з протилежною статтю», 13 «стосунки з рідними».

Також відзначимо, що ряд тем є актуальними лише у саморозкритті підлітків у певних умовах. При реальному спілкуванні це теми: «улюблені книги, фільми», «успіхи навчання», «ставлення до навчання». При спілкуванні у мережах це наступні теми: «сексуальний досвід», «стосунки з друзями», «стосунки з протилежною статтю», «стосунки з рідними», а також «власна зовнішність», «конфлікти в спілкуванні».

Висновки та перспективи дослідження. Отже, в цілому можемо зазначити, що молодші підлітки показали домінування середнього рівня саморозкриття, що говорить про вибіркового характеру щодо тематики саморозкриття. Схильність до високого рівня саморозкриття більш притаманна для мережевого спілкування, що зумовлене анонімністю умов даного спілкування. Закритість молодших підлітків, пов'язана з низьким рівнем саморозкриття, більш виражена в умовах очного спілкування.

Тематичну спрямованість саморозкриття підлітків в умовах реального та віртуального спілкування має помітні особливості. При реальному спілкуванні домінує тема «фінансові труднощі», кількісні показники якої вдвічі вищі від усіх інших найбільш активних у саморозкритті тем. Тобто, найбільш активно в умовах очного спілкування у підлітків саморозкриття стосується проблематики фінансового забезпечення. При мережевому спілкуванні помітна інша закономірність: домінує тема «сексуальний досвід», а також близький до неї соціально орієнтований тематичний блок: «стосунки з друзями», «стосунки з протилежною статтю», «стосунки з рідними». Тобто, саморозкриття торкається значимих для молодшого підлітка проблем активності при взаємодії з представниками та представницями протилежної статі, а також з друзями та рідними.

Змістовні відмінності у саморозкритті підлітків при реальному та мережевому спілкуванні виявляються у інтенсивності окремих тем, а також у ієрархії супорядності даних тем. Привертає увагу інтенсивність домінування теми «фінансові труднощі» у порівнянні з іншими активними темами при очному спілкуванні. На противагу цій тенденції при спілкуванні у мережах домінують відразу чотири теми: «сексуальний досвід», «стосунки з друзями», «стосунки з протилежною статтю», «стосунки з рідними», усі вони стосуються різних видів соціальної активності підлітків, що, безумовно, визначає актуальність даної проблематики для нашої вибірки. Ряд тем має активний характер у само-

розкритті підлітків лише у певних умовах. При реальному спілкуванні це наступні теми: «улюблені книги, фільми», «успіхи навчання», «ставлення до навчання». При спілкуванні у мережах це наступні теми: «сексуальний досвід», «стосунки з друзями», «стосунки з протилежною статтю», «стосунки з рідними», «своя зовнішність», «конфлікти в спілкуванні». Не актуальними для саморозкриття підлітків в обох умовах спілкування є наступні теми: джерела власних доходів, власні переваги, власні релігійні уявлення, власні недоліки, проблеми зі здоров'ям,

ставлення до грошей, заняття спортом та діти, ставлення до політики.

Надалі, з нашої точки зору, доцільно було б простежити статевої особливості саморозкриття молодших підлітків. Перспективним було б встановити тематичну спрямованість соціальних мереж, які найбільш інтенсивно відвідують підлітки, та їх зв'язки з широтою та глибиною саморозкриття. А також дослідити конструктивні та деструктивні функції саморозкриття та самопрезентації підлітків в умовах реального та віртуального спілкування.

Список літератури:

1. Барлас Т.В., Бакушина Е.М. Особенности самораскрытия в русскоязычных и в англоязычных блогах (интернет-дневниках) // Вестник МГЛУ. – 2012. – Вып. 7 (640). – С. 95-107.
2. Бородин М.В. Мотивация самораскрытия личности в юношеском возрасте: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.01. – Ростов-на-Дону, 2001. – 17 с.
3. Зинченко Е.В. Самораскрытие и его обусловленность социальнопсихологическими и личностными факторами: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.05. – Ростов-на-Д, 2000. – 16 с.
4. Каратеев О.В. Классификация самораскрытия студентов с различным уровнем рефлексивности по вопросам общения // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. – 2015. – Вып. 11. – С. 152-156.
5. Остапенко Г.І. Маніпулятивні технології як загроза у соціально-комунікативних інтернет-практиках студентської молоді // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 12. – С. 40-44.

Ичанская Е.М.

Национальный авиационный университет

ОСОБЕННОСТИ САМОРАСКРЫТИЯ МЛАДШИХ ПОДРОСТКОВ В ВИРТУАЛЬНОМ И РЕАЛЬНОМ ОБЩЕНИИ

Аннотация

В статье представлены результаты исследования уровней широты самораскрытия младших подростков в сети интернет и в реальном очном общении. Проведены и проанализированы тематическую направленность самораскрытие подростков в условиях реального и виртуального общения. Установлено содержательные различия в саморозкритті подростков при реальном и сетевом общении. Определены доминирующие темы самораскрытия младших подростков в зависимости от условий общения.

Ключевые слова: самораскрытие, виртуальное общение, широта самораскрытия, уровень самораскрытия, тематическая направленность самораскрытие.

Itchanska O.M.

National Aviation University

THE FEATURES OF YOUNG ADOLESCENTS SELF-DISCLOSURE IN VIRTUAL AND REAL COMMUNICATION

Summary

The article presents the results of study of the latitude levels of younger adolescents self-disclosure on the Internet and in real face-to-face communication. Conducted and analyzed the thematic direction of self-disclosure adolescents in real and virtual communication. Established substantial differences in self-disclosure of adolescents in real and network communication. Identified the dominant themes of self-disclosure of younger adolescents depending on the conditions of communication.

Keywords: self-disclosure, virtual communication, latitude of self-disclosure, level of self-disclosure, thematic direction of self-disclosure.